

A Balaton ősz krónikása

Zákonyi Ferencsel
beszélget Kellei György

Balatonfüreden, a fürdőtelep és az Óváros határán álló társasház első emeletének egyik lakásában beszélgetünk. A dolgozószoba zsúfolva könyvekkel, a Balatonról csaknem ezer kötet. A falon régi balatoni metszetek. Egy üvegezett szekrényben kitüntetések, oklevelek, plakettek. Zákonyi Ferenc az íróasztala mögött ül. Frissen borotvált, elegáns. A rend és a figyelem hozzátartozik az életéhez. Thiery Árpád jellemzése valóban találó: „Erős, markáns, víz- és széledzett arc. Úgy tűnik, vereségeket nem ismerő. Van benne valami körülhatároltság is. Átható, gyors tekintet.”

1951-ben költözött Balatonfüredre. Nyugdíjba vonulásáig a Veszprém Megyei Tanács által alapított, és hazánkban az első tanácsi idegenforgalmi hivatalt vezette. A Balaton-vidék avatott ismerője, tudós kutatója. Mintegy ötven könyve és füzete jelent meg.

● *A lexikonok művelődéstörténeti íróként említik Önt. 1946-ban Siófoki Füzetek címmel idegenforgalmi kiadványsorozatot szerkesztett. Irodalmi munkássága az elmúlt évtizedekben teljesedett ki, és egy érdekes, balatoni vonatkozású életmű jött létre. Kérem, beszéljen erről az alkotói lolyamatról. Melyek a jelentősebb munkái?*

Amióta csak kinyílt a szemem, a Balaton mellett élek. Közigazgatási pályám is a tóhoz és rajta keresztül az idegenforgalomhoz kötött. Kitűnő tanítómestereim: dr. Darnay-Dornay Béla, dr. Lukács Károly, Váth János keltették fel bennem a figyelmet az elmélyült kutatás iránt. Elsősorban a tóvidék kulturális emlékei vonzottak. A tó keletkezése, állat- és növényvilága is érdekelt, de ami valóban lekötött, az a természeti, történeti szépségek, a környék és emberének múltja, művelődése. Rádöbbsentem arra, hogy mennyi ismeretlen emlék áll és él még a tó körül. Ezek kibányászása, közreadása egyik fő feladatomból volt, de nemcsak a hazai, hanem a külföldi közönség részére is. Kezdetül vigyáztam arra, hogy munkám ne csak útikalauz-szerű leírásokból álljon, amelyek az állandó fejlődés következtében hamar elavulnak, hanem a későbbi kutatók számára is alapvető felfedezések legyenek. Ilyennek tekintem például a hévízi fürdő kialakulásáról szóló tanulmányomat, vagy a Szántód—Tihany közötti révszeket életéről készült, levéltári kutatásokon alapuló munkámat.

Jelentősebb írásaim hivatali tevékenységemhez kötődnek: útikalauzok, amelyek magyar nyelven folyamatosan tájékoztatták az üdülni vágyókat szépséges tavunk, a Balaton életéről, partjainak látványairól. Kedves munkám volt a Corvina Kiadó által megjelentetett Balaton könyvem, amely kilenc nyelven látott napvilágot.

● *Várkapitány a XX. században címmel Ruffy Péter 1955-ben riportot készített Önnel a balatoni várak megmentéséről. Az ötvenes évek első fele nem a legideálisabb időszak volt ehhez a munkához, mégis eredményesnek bizonyult; az emberek tenni akarása, lelkesedése kiegészítette a rendelkezésre álló anyagi javakat. Milyennek látja ma a balatoni műemlékvédelem helyzetét?*

Az összképet tekintve, jónak. A műemlékek az idegenforgalom fontos elemét alkotják, a legtöbb rendes, igazi turista elsősorban ezek miatt utazik külföldre, mi magyarok is, bár a saját hazánkat még nem ismerjük eléggé. A balatoni műemlékek — gondolok elsősorban a képzeletet megmozgató várakra, értékes templomokra — ma is fontos részei a balatoni idegenforgalomnak. Tovább vizsgálva a műemlékvédelmi tevékenységet, sajnos nincs egységes kép. Élén jár Somogy, ahol a megyei tanács kitűnő, alkotóképes műemléki albizottságot hozott létre, és munkája mindenhol látható a déli parton. Zala megyében ugyanígy. Legrosszabb a helyzet Veszprém megyében, ahol a korábbi gazda, az Idegenforgalmi Hivatal mű-

emlékvédő feladatkörét megszüntették. Helyi jó kezdeményezések akadnak, de ez kevés. Úgy értesültem azonban, hogy rövidesen Veszprémben is nagyobb lendületet kap a műemlékvédelem, hasonló bizottság létrehozásával. Ami nálunk jó, az a népi épületeknél mutatkozik meg, amelyeket magánosok megvásárolnak és szép, a műemléki kívánalmaknak megfelelő nyaralók céljára átalakítják.

● *Mint idegenforgalmi vezető, hosszú évekig fontos szerepet játszott a bakonyi és a balatoni táj arculatának kialakításában. A múlt törtéiainak és tárgyi emlékeinek ébresztésében elévülhetetlen érdemeket szerzett. Az elért sikerek közül melyekre emlékezik legszívesebben?*

Talán először arra, hogy a vezetésem alatt álló hivatal jelentette meg elsőként az összes Veszprém megyei vár nagyon alapos, tudományos kritikát is elbíró leírását. Ezek ma már beszerezhetetlenek, a könyvtáraknak is megbecsült értékei. Aki abban az időben várépítéssel, történelemmel foglalkozott, az mind írt ezekbe a füzetekbe. A helyreállítások közül természetesen a legnagyobb a nagyvázsonyi vár teljes feltárása volt, egy példa a későbbi kutatások számára. Minden neves magyar régész dolgozott itt, László Gyulától Éri Istvánig. Ez a vár helyszíne volt számos idegenforgalmi eseménynek. Elég talán csak a lovasjátékok sikerére hivatkoznom, amely első volt hazánkban, és amely maga után vont a lovasiskolák megalakulását a tó környékén, valamint a vendéglátóipar sajátos megjelenését, a tájhoz és történelemhez fűződő épületeinek létrehozását. A nagyvázsonyi vár nyomán kelt életre a sümegi, a szigligeti, a várpalotai vár, de még volna elég tennivaló. Sajnos, a gyönyörű cseszneki vár munkálatai már tizenhat éve tartanak. S hol van még a befejezés? A nagyvázsonyi váré hat év alatt befejeződött. Ott volt sürgető, volt támogató, megfelelő kivitelező, míg most nem is az anyagiak, inkább a kellő irányítás, a törődés hiányában áll ez a munka.

● *Kérem, szöjjon a kudarcokról is. Előfordult-e, hogy egy-egy feladattal nem tudott megbirkózni?*

Dicséretére válik a felsőbb szerveknek, hogy bár sokszor kaptam megjegyzéseket, de a végén mindig segítettek a munkámat, még ha néha kelletlenül is. A hatvanas évek elején orgonahangversenyt rendezni a tihanyi apátságban, kivihetetlennek tűnt! Azután mégis ment, s ma már huszonkét előadás van egy nyáron. A templomok restaurálási munkáiról is hallottam nemkívánatos véleményeket, de a végén ez is sikerrel járt, igazolva törekvéseimet. A külföldi kulturális kapcsolatok kiépítésében is támogattak, meg is volt a siker. A Veszprém Megyei Tanács neve számos külföldön elhelyezett francia—magyar, német—magyar, angol—magyar és cseh-szlovák—magyar nyelvű táblán olvasható. Az igazság kedvéért hozzátésem azonban azt, hogy a sok idegen országban elhelyezett tábla létesítésében nagy érdeme volt az ott működő kommunista párt szervezeteknek. Az aránylag kis létszámú osztrák vagy angol kommunista párt és a nagy tekintélynek örvendő francia párt tagjainak segítségével nélkül nehezebben ment volna a külföldön élt magyarok emlékeinek megőrzése. Nagyon tanulságos volt számomra az ő segítségük, annak formája, az ottani hatóságokkal való kapcsolatuk. Először mindig velük tárgyaltam, és ha közbenjárásuk sikeres volt, azután az itthoni szervekkel. Minden sikerült. Bénító akadályt nem gördítettek elém.

● *Könyveiben és cikkeiben az irodalom és a történelem nagylokú szeretetének és ismeretének lehetünk tanúi. Rendszeres kapcsolatot tart lent írókkal, művészekkel, tudósokkal. Ezek a barátságok mennyiben segítettek az Ön művelődéstörténeti tevékenységét?*

Nagyon sokat segítettek. Rengeteget tanultam tőlük és lendületet kaptam az elképzelt és velük is egyeztetett tervek végrehajtásához. Keresztury Dezső nélkül nem jött volna létre a tapolcai Batsányi-, a badacsonyi Szegedy Róza Irodalmi Múzeum, és a balatonfüredi Jókai-ház. Nem beszélve Batsányi János linzi, kufsteini emléktábláiról. Illyés Gyulától pedig a magyarságismeret, a külföldi okos példák figyelembevételére terén tanultam. Neki köszönhettem, hogy férfiideáom, Batsányi János párizsi emléktáblája alig hat hónap alatt felkerült egykori lakóházára. Ugyanakkor Párizsban Ady Endre, József Attila emléktáblájának elhelyezése jóval hosszabb időt vett igénybe. A műemlék- és természetvédelem terén Dercsényi Dezső, Gerő László és Kenyeres Lajos egyengették az utamat, és magyarázataikból sokat hasznosíthattam. Kenyeres Lajos rendkívüli erélye, határozottsága tanított meg arra, hogy a jó cél érdekében minden akadályon át kell lépni, a kicsinyes emberi érdekeket és gonoszságokat is félretolva.

● *Ön állandó vendége a rádió Szombat délelőtti című műsorának. A hallgató így a legújabb kutatások részese lehet. Időnként foglalkoztatja a televízió is. Mint előadót, gyakran hívják klubokba, iskolákba és tudományos tanácskozásokra.*

Több mint ezer előadással a hátam mögött, annyit mondhatok, hogy az emberek érdeklődési, ismeretszerzési vágya nagy. Mindenkit szívesen meghallgatnak, aki hozzájuk és szívükből beszél. Egyet nagyon gyorsan megtanultam. Csak szabadon lehet beszélni, papírt soha nem láttak nálam. Olvasni mi is tudunk — mondja a felolvasó szónokokra, előadókra a magyar ember, és az érdeklődése már is lelöhadt. Aki azonban mindig a szemükbe tekintve, szinte reájuk diktálja a meghallgatás szükségességét, annak sikere lehet. Természetesen elvont gondolatok fejtegetése csak tudományos ülésekre való. Mindig az volt a célom, hogy a magyar emberekkel megismertessem azt a környezetet, ahol éppen üldnek, és természetesen

a legnagyobb természeti kincsünket, a Balatont. Ezért mindig az aznap helyzetből indultam ki, azzal kezdtem, amiről az újságban olvastak, a rádióban hallottak, azután szőttem bele az előadásba a magam nézetét és végül érthető, tiszta magyarsággal — egyetlen idegen szó használatával — mindazt, amit ismertetni akartam. Természetesen érdekes események, a figyelmet lekötő történetek beszúrásával. Könnyebb dolgom volt, ha a hallgatók többsége nő volt vagy egészen az. Náluk a női szereplőket, szerelmi eseményeket tartalmazó előadásokkal mindig sikerem volt, annak ellenére, hogy csak hiteles személyek és történetek kerültek sorra. Az előadások sikerének titka — az elmondottakon kívül — annak éreztetése, hogy az előadó hisz abban, ami mond. Ezt a közönség azonnal megérzi és érdeklődéssel, figyelemmel viszonozza.

● 1970 óta nyugdíjas. Az eltelt másfél évtizedben készült el *Balatonfüred történetének 2600 oldalas monográfiájával*. Kérem, tájékoztassa erről a munkáról az olvasót.

A kéziratot átvette a balatonfüredi tanács. Miután ilyen hatalmas anyagot egy vagy két kötetben kinyomtatni olyan összeget igényel, amelyet ma egy tanács nem tud rendelkezésre bocsátani, különböző részeket füzetekben kerülnek kiadásra. Elsőnek a Balatonfüred régi házai című füzet, azután a többi. Sok százezer rajongója, egykori betege és azon keresztül szerelme várja már Fürednek, a gyógyító helynek múltját, érdekességeit feltáró füzeteket. Ezért szántam rá életemből tíz évet erre a munkára, és bizom, hogy megérem még a megjelenését is.

● Szeretném, ha belejezésül legújabb munkáiról beszélne. Minek a megjelenését várhatjuk a jövőben?

Jövő évben kerül a könyvesboltokba a nagy Balaton-útikalauz Sági Károlyal együtt írt, csaknem 700 oldalas kötete; azután a saját könyvem a Balaton-vidék természeti kincseiről, a veszprémi környezetvédelmi kirendeltség kiadásában; majd a Fonyódtól a Kis-Balatonig című tájleírás. Ez utóbbit a balatonkeresztúri tanács jelenteti meg, egy már megkezdett sorozat második köteteként. Azonkívül dolgozom — talán legkedvesebb munkám — a Zala megyei Komár várának történetén; egyetlen kapitánynak huszonöt éves működése alatt írt 5000 leveléből a legérdekesebbeket gyűjtöttem össze az Országos Levéltárban. Egy nyomorult kis palánkvár halálra szánt vitézeinek a sorsa bontakozik ki ezekből, amelyet tanulságként szeretnék fiataljaink kezébe adni.

Mátyusföldi népművészek Budapesten. Mátyusföldről érkezett népművészeket fogadott a közelmúltban a *Népművészeti Baráti Kör* tagsága. Eddigi legsikeresebb előadását rendezte meg ez a magyar népművészeti hagyományokat ápoló és népszerűsítő közösség, amikor a *Mátyusföldi mozaikok* címmel összeállított műsort megszervezte a Danuvia Gorkij Művelődési Központban. A nyolcszáz férőhelyes nézőtér ezúttal kicsinek bizonyult. Am nemcsak a nézőközönség gyűlt össze nagy számban, a szereplők is több mint kétszázan érkeztek. Férfiak és nők, a legifjabbaktól egészen nyugdíjas korúakig megtalálhatók voltak a több községből jött együttesek tagjai között. A mátyusföldi népművészek java hozta el szülőföldje hagyományát Budapestre a népművészet kedvelői közé.

Az első magyar nyelvű írás, a XIII. század elején született *Halloti beszéd* lelőhelyéről, a neves szoltárfordító, Szenczi Molnár Albert szülőföldjének tágabb vidékéről, arról a néprajzi tájegységről érkeztek, ahol évszázadok óta bőségesen találni magyar művelődési értékeket. A Csallóköz feletti Kis-Duna-ág és a Vág által befogott háromszög között elterülő síkság falvainak lakói ők, melyet nyugatról a Kis-Kárpátok határolnak. Deáki, Diószeg, Galánta, Jóka, Kosut, Pered, Alsó-Szeli, Zsigárd és más községek népművészei hozták el dalaikat és táncaikat, nemzetiségüket megvalló kulturális értékeiket.

Hányatott történelmi táj lakói a mátyusföldiek. Évszázadok óta állják a sorscsapásokat. Irrította őket a tatár, török, szenvedtek a Rákóczi vezette, majd az 1848-as szabadságharcban. Súlyos megpróbáltatások érték őket a második világháború alatt és közvetlenül utána is, a hontalanság éveiben.

Az előadást Kodály Zoltán szellemisége hatotta át. S ez egyben azt is jelentette, hogy a rendezvény a népek közötti megértést és a béke eszméjét szolgálta. Ennek a gondolatnak a jegyében mondta el a megnyitó beszédét *Fasang Árpád zeneszerző*, a Kör elnöke és vezette a műsort *Ág Tibor* jeles szlovákiai folklorista. Ez mindenki számára természetesnek tűnt: hiszen a világhírű zeneköltő és a magyar nemzeti tudat művészi alakítója a legfogékonyabb éveit töltötte Mátyusföld szívében, Galántán. Innen indult, 1905-ben, első népdalgyűjtő útjára. Ezen a tájon kötelezte el magát a magyar népi kultúrával és a népi gondolattal. Azzal a népi kultúrával, melynek a mátyusföldi magyarság egyik alkotóeleme.

Az együtteseknek *Halász Péter*, a Kör titkára köszöntö meg a műsort és adta át a vendéglátók ajándékát. (*Hajdu D. Dénes*)